

dnia 30 Styczeń 2020 r.

Do:
Marszałka Senatu
Pana Tomasza Grodzkiego

Wnioskodawca:

Mail:

Na podstawie art. 221 ustawa z dnia 14 Września 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 1960 r.Nr 30, poz. 168 z późn. zm) wnoszę o:

1. Rozpatrzenia wniosku i zajęcia stanowiska oraz
2. Zawiadomienia wnioskodawcy o załatwieniu sprawy na wskazany adres mailowy lub prze portal ePUAP2.

Przedmiotem wniosku mogą być w szczególności sprawy ulepszenia organizacji, wzmocnienia praworządności, usprawnienia pracy i zapobiegania nadużyciom, ochrony własności, lepszego zaspokajania potrzeb ludności (społeczeństwa) [art. 241 KPA]. Biorąc konflikt pomiędzy konstytucyjnymi organami Państwa Polskiego, tj. Sądem Najwyższym, Krajową Radą Sądownictwa a Parlamentem Prezydentem RP, Trybunałem Konstytucyjnym i suwerenem, tzn. społeczeństwem polskim jestem zmuszony zainterweniować w sprawie funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w zwłaszcza sądownictwa, dotyczącego społecznego czynnika w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości uzasadniając poniższym krótkim opracowanie w przedmiotowej sprawie. Czym niniejszym uczyniłem.

SPIS TREŚCI

- 1. Wprowadzenie.**
- 2. Przepisy dotyczące ławnika.**
- 3. Ława przysięgłych a ławnik – rys historyczny.**
- 4. Instytucja sędziego pokoju w Polsce**
 - 4.4. Dawne sądy pokoju w Polsce i na ziemiach polskich,**
 - 4.5. Współczesne sądy pokoju w innych krajach.**
- 5. Instytucji ławnika w Polsce.**
- 6. Wdrożenie sędziego pokoju do ustroju sądów powszechnych i do Sądu Najwyższego oraz zmiana instytucji ławnika na ławę przysięgłych w prawie polskim.**
- 7. Konkluzja.**

1. Wprowadzenie

Polskie sądownictwo od lat boryka się z tymi samymi problemami. Można wśród nich wymienić przeciągające się procesy oraz postępujące upolitycznianie kadry sędziowskiej. Obie kwestie stanowią poważne wyzwania dla polskiej praworządności.

W tej sytuacji warto rozważyć wprowadzenie reformy, która miałaby wpływ na obydwa zagadnienia. Takim rozwiązaniem byłoby zastąpienie funkcjonujących dzisiaj ławników instytucją ławy przysięgłych. Rozwiązanie takie stosuje się głównie w krajach anglosaskich, ale również w Belgii czy we Włoszech. W Polsce miałoby ono ogromny wpływ zarówno na niezawisłość sądów jak i na ostateczną długość rozpraw karnych czy cywilnych. Niezawisłość sądów kojarzona jest głównie z niezawisłością sędziów – sposobem ich wyboru, immunitetem i niezależnością finansową. O ile jest to faktycznie znacząca część tego zagadnienia, o tyle nie wyczerpuje go całkowicie.

Można powiedzieć, że od niezależności sędziów jeszcze ważniejszy jest tutaj element społecznego udziału w sprawowaniu władzy sądowniczej. Taki udział, jak nic innego, zapewnia niezawisłość tej władzy. W Polsce ten szczególnie istotny element ogranicza się do występowania instytucji ławników. Wybierani są oni na 4 lata przez rady gmin. Ich kandydatury mogą być zgłaszane przez obywateli lub organy państwowe. Niestety, wymagane jest poparcie co najmniej 50 osób z czynnym prawem wyborczym, co tylko ogranicza społeczną aktywność w tym obszarze.

Ponadto zwykle brakuje chętnych na stanowiska ławników. Wśród kandydatów szczególnie mało jest ludzi młodych. Dodatkowo od 2005 roku ławnicy uczestniczą tylko w rozprawach o zbrodnie. Skład stanowią wtedy jeden sędzia zawodowy i dwóch ławników, a w rozprawach o czyn zagrożony karą dożywotniego pozbawienia wolności: dwóch sędziów zawodowych i trzech ławników. Niestety, wszystkie inne sprawy karne rozpatrywane są wyłącznie przez jednego sędziego zawodowego. Poza tym w praktyce ławnicy, mimo praw przysługujących im na równi z sędziami zawodowymi, zajmują zwykle bierne stanowisko i niechętnie podejmują dyskusję.

Tak zaprojektowana instytucja ławników niestety nie zapewnia wysokiego udziału społecznego w sprawowaniu władzy sądowniczej. Rozwiązaniem tego problemu byłoby zastąpienie ławników ławą przysięgłych. Niniejsze opracowanie ma za zadanie naświetlić problematykę udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości z punktu widzenia zwykłego obywatela. Udział społeczny w wymiarze sprawiedliwości kondensuje się tylko w instytucji ławnika. Rola ławnika jest marginalna, a co za tym idzie udział społeczeństwa w wymiarze sprawiedliwości stała się iluzoryczny.

Wprowadzenie sędziów pokoju oraz zmiana instytucji ławnika na wzór anglosaski, radykalnie zmieni spostrzeganie wymiaru sprawiedliwości z punktu widzenia całego społeczeństwa.

2. Przepisy dotyczące ławników

Udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości został zagwarantowany w art. 182 Konstytucji. W sprawach cywilnych dwaj ławnicy pod przewodnictwem zawodowego sędziego w postępowaniu procesowym rozpoznają w I instancji następujące sprawy z zakresu prawa pracy: o ustalenie istnienia, nawiązanie lub wygaśnięcie stosunku pracy, o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy oraz łącznie z nimi dochodzone roszczenia i o odszkodowanie w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia oraz rozwiązania stosunku pracy; o naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu i o roszczenia z tym związane; o odszkodowanie lub zadośćuczynienie w wyniku stosowania mobbingu; oraz następujące sprawy ze stosunków rodzinnych o rozwód; o separację; o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa;

o rozwiązanie przysposobienia (art. 42 § 2 KPC). Ponadto, w takim samym składzie w postępowaniu nieprocesowym sąd rozpoznaje w I instancji sprawy o przysposobienie (art. 509 KPC). W procesie karnym w I instancji sąd orzeka w sprawach o zbrodnie w składzie jednego sędziego i dwóch ławników, natomiast w sprawach o przestępstwa, za które ustawa przewiduje karę dożywotniego pozbawienia wolności, sąd orzeka w składzie dwóch sędziów i trzech ławników. Ponadto ze względu na szczególną zawziętość sprawy lub jej wagę sąd pierwszej instancji może postanowić o jej rozpoznaniu w składzie trzech sędziów albo jednego sędziego i dwóch ławników (art. 28 KPK). W zakresie orzekania ławnik posiada większość prerogatyw sędziego: jest niezawisły, podlega tylko Konstytucji i ustawom, a jego głos w naradzie i głosowaniu nad wyrokiem ma taką samą wagę jak głos sędziego zawodowego. Ławnik nie może, jednakże przewodniczyć rozprawie sądowej, a ponadto nie musi uzasadniać zdania odrębnego, jeżeli takie złożył.

W dziale IV, rozdziale 7 w art. 158 – 175 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechny stanowi, że ławnicy do sądów okręgowych i sądów rejonowych wybierani są w głosowaniu tajnym przez rady gminy (rady miejskie, rady miast i sejmików) spośród kandydatów zgłoszonych przez Prezesa sądu, zakłady pracy, stowarzyszenia, związki zawodowe, organizacje społeczne i zawodowe, zarejestrowane na podstawie przepisów prawa (z wyłączeniem partii politycznych), oraz co najmniej 50 obywateli mieszkających na danym terenie (tj. obszarze objętym właściwością danego sądu) i mających czynne prawo wyborcze. Pracodawca zatrudniający ławnika jest obowiązany zwolnić go od pracy na czas wykonywania czynności w sądzie. Za czas zwolnienia od pracy ławnik zachowuje prawo do świadczeń wynikających ze stosunku pracy, z wyjątkiem prawa do wynagrodzenia. Ławnik otrzymuje na koszt Skarbu Państwa rekompensatę pieniężną za czas wykonywania czynności w sądzie w wysokości ustalonej ustawowo, w razie zamieszkania poza siedzibą sądu przysługuje mu dieta oraz zwrot kosztów przejazdu i noclegu według zasad ustalonych w tym zakresie dla sędziów. Ławnikiem w sądzie powszechnym może zostać osoba: posiadająca obywatelstwo polskie i korzystająca z pełni praw cywilnych i obywatelskich; mająca co najmniej 30, a nie więcej niż 70 lat; posiadająca co najmniej średnie wykształcenie; odznaczająca się nieskazitelnym charakterem; zamieszkała lub zatrudniona w miejscu kandydowania co najmniej od roku; której stan zdrowia pozwala na pełnienie funkcji ławnika.

Ławnikami nie mogą być: osoby zatrudnione w sądach powszechnych i innych sądach oraz w prokuraturze; osoby wchodzące w skład organów, od których orzeczenia można żądać skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego; funkcjonariusze Policji oraz inne osoby zajmujące stanowiska związane ze ściganiem przestępstw i wykroczeń; adwokaci i aplikanci adwokaccy; radcy prawni i aplikanci radcowscy; duchowni; żołnierze w czynnej służbie wojskowej; funkcjonariusze Służby Więziennej; radni gminy, powiatu i województwa. Zabronione jest bycie ławnikiem w więcej niż jednym sądzie jednocześnie. Kadencja ławnika wynosi cztery lata kalendarzowe następujące po roku, w którym dokonano wyboru. Do orzekania w sprawach z zakresu prawa pracy ławnikiem powinna być wybrana osoba wykazująca szczególną znajomość spraw pracowniczych. Ławnicy każdego sądu wybierają ze swego grona radę ławniczą, jej przewodniczącą i zastępców. Do zadań rady należy w szczególności podnoszenie poziomu pracy ławników i ich reprezentowanie oraz pobudzanie działalności wychowawczej ławników w społeczeństwie. Natomiast w art. 4 PoUSP stanowi, że w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości obywatele biorą udział przez uczestnictwo ławników w rozpoznawaniu spraw przed sądami w pierwszej instancji, chyba że ustawy stanowią inaczej. Przy rozstrzyganiu spraw ławnicy mają równe prawa z sędziami i asesorami sądowymi. W składzie sądu może brać udział tylko jeden sędzia innego sądu. Sędzia sądu niższego (tzw. Sędzia delegowany) nie może być

przewodniczącym składu sądu, z wyłączeniem spraw rozpoznawanych w składzie jednego sędziego i dwóch ławników albo w składzie jednego sędziego (art. 46 § 1 PoUSP). Zarządzenia porządkowe przewodniczącego oraz kary porządkowe wymierzane przez sąd nie mają zastosowania do sędziów, asesorów sądowych i ławników należących do składu orzekającego oraz do prokuratora, radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej biorących udział w sprawie, a także osób, do udziału których w sprawie stosuje się przepisy o prokuratorze. Ustawa z dnia 15 marca 2007 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2007 r. Nr 112, poz. 766), ograniczyła udział ławników w większości spraw karnych i rodzinnych oraz części spraw z zakresu prawa pracy. Od 2018 r. w Sądzie Najwyższym działają ławnicy. Są oni wybierani przez Senat na 4-letnią kadencję w liczbie ustalonej przez Kolegium Sądu Najwyższego (art. 61 § 1 – 3 SNoU). Uczestniczą w rozpoznawaniu skarg nadzwyczajnych i niektórych spraw dyscyplinarnych (art. 59 § 1 SNoU). Zdefiniować ławnika można w następujący sposób, „ławnik” jest to niezawodowy członek składu orzekającego (sądu), stanowiący czynnik społeczny w wymiarze sprawiedliwości.

3. Ława przysięgłych, ławnik – rys historyczny

Ława przysięgłych, instytucja władzy sądowniczej, w skład której wchodzi zwykli obywatele, a nie sędziowie zawodowi. Jest wyrazem udziału czynnika społecznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Ława przysięgłych jako instytucja polskiego prawa procesowego istniała w dwudziestoleciu międzywojennym. Przewidywały tę instytucję Konstytucja marcowa w artykule 83, kodeks postępowania karnego z 1928 r. (Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 19 Marca 1928 r. – KPK w art. 385 – 440) oraz prawo o ustroju sądów powszechnych z tego samego roku, jednak na skutek niewydania rozporządzeń wykonawczych, sądy przysięgłych w Polsce nie funkcjonowały aż do września 1939 r. Wyjątkiem były ziemie dawnego zaboru austriackiego, gdzie jednak działały one na podstawie przepisów zaborczych i zostały zniesione ustawą z dnia 9 kwietnia 1938 r. o zniesieniu instytucji sądów przysięgłych i sędziów pokoju. Tryb powoływania członków sądów przysięgłych w II RP różnił się znacznie od przyjętego w systemie prawa brytyjskiego. Mieli oni być wybierani przez organizacje społeczne i pełnić swoją funkcję kadencyjnie (Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 6 Lutego 1928 r. – PoUSP w art. 214 – 230). Po II Wojnie Światowej nie wprowadzono w Polsce ławy przysięgłych (Dekret z 15 Sierpnia 1944 r. formalnie przywracał ławę przysięgłych, co wobec toczącej się wojny miało znaczenie wyłącznie propagandowe – wedle przedwojennych przepisów sądy przysięgłych zawieszano na czas wojny lub stanu wyjątkowego. Dekret z 23 Października 1944 r. uzależniał rozpoczęcie funkcjonowania przysięgłych od rozporządzenia resortów sprawiedliwości i administracji, którego nie wydano. Ostatecznie ustawą z dnia 27 Kwietnia 1949 r. znosiła teoretycznie istniejące do tej daty sądy przysięgłych. Jako czynnik społeczny orzekają w Polsce ławnicy, których rola w wymiarze sprawiedliwości jest zupełnie inna. Ława przysięgłych istnieje obecnie przede wszystkim w państwach, w których obowiązuje system prawa zwyczajowego common law. Najczęściej orzeka w procesach karnych o winie (winny lub niewinny), a w procesach cywilnych o stanie faktycznym – przy czym orzekanie odbywa się na zasadzie odpowiedzi (twierdzącej lub przeczącej) na pytania postawione przez przewodniczącego rozprawie sędziego zawodowego (w zależności od systemu prawnego do ważności werdyktu wymagana jest jednogłośnie lub kwalifikowana większość – np. 9 z 12 przysięgłych). Na podstawie jej werdyktu i w jego ramach sędzia zawodowy wydaje wyrok –

w niektórych systemach prawnych (np. w Teksasie) ława przysięgłych wydaje także wyrok na podstawie informacji od sędziego zawodowego dotyczących przepisów prawa i wyroków, jakie zapadły w podobnych sprawach (tzw. causa).

4. Instytucja sędziego pokoju w Polsce

Sędzia pokoju – sędzia najniższego stopnia, któremu podlegają sądy najniższej instancji (sądy pokoju), orzekające zazwyczaj w drobnych sprawach cywilnych.

4.1. Dawne sądy pokoju w Polsce i na ziemiach polskich.

Na terenach Polski instytucja sędziego pokoju istniała w różnych formach w XIX oraz na początku XX wieku i została ostatecznie zniesiona w 1938 roku (Ustawa z dnia 9 kwietnia 1938 r. o zniesieniu instytucji sądów przysięgłych i sędziów pokoju – Dz. U. z 1938 r. Nr 24, poz. 213.). Sądy pokoju łączyły jurysdykcję w sprawach cywilnych i karnych. Ich organizację określała początkowo Konstytucja Księstwa Warszawskiego oraz dekret króla Fryderyka Augusta z 26 lipca 1810 r. Sąd pokoju składał się z wydziałów: pojednawczego, spornego oraz policyjnego. Wydział policyjny był także nazywany sądem policji prostej. W postępowaniu cywilnym rozstrzygał sprawy pojednawcze lub gdy wartość sporu wynosiła od 30 do 160 zł, zaś w sprawach karnych do wysokości grzywny 30 zł lub trzech tygodni aresztu. Do jego kompetencji należały ponadto sprawy o pobicia i obelgi. Apelacje od postanowień sądu pokoju wnoszono do trybunałów cywilnych lub sądów policji poprawczej (sprawy kryminalne). Taka organizacja utrzymała się do 1876 r., kiedy wprowadzono sądy pokoju oparte na modelu rosyjskim. W II Rzeczypospolitej sędzia pokoju przewodził rozprawom, w których początkowo oprócz niego uczestniczyło dwóch ławników; od 1927 sędzia pokoju orzekał jednoosobowo. Lokale dla sądów pokoju (lub pokrycie komornego za lokale wynajęte) były zobowiązane zapewnić gminy. Sędzia pokoju pochodził z wyboru mieszkańców danego okręgu sądowego i obejmował funkcję na pięcioletnią kadencję. Kandydat musiał mieć skończone 30 lat, władać językiem polskim w mowie i piśmie, mieć wykształcenie przynajmniej średnie, cieszyć się pełnią praw obywatelskich i nieskazitelną opinią. Wykluczeni byli parlamentarzyści, urzędnicy, wojskowi w służbie czynnej, duchowni, adwokaci i notariusze (Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 6 lutego 1928 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych w art. 189 – 208. Dz. U. z 1928 r. Nr 12, poz. 93).

4.2. Współczesne sądy pokoju w innych krajach.

W Belgii sądy pokoju orzekają w drobnych sprawach, w których wysokość roszczeń nie przekracza 2500 euro. W Stanach Zjednoczonych sędziemu pokoju podlegają sądy najniższej instancji (orzekające o winie w drobnych przestępstwach i wykroczeniach drogowych), udziela też ślubów; funkcja ma charakter wybieralny i wiąże się z nią wynagrodzenia pieniężne. W Wielkiej Brytanii jest to sędzia lokalny, który nie otrzymuje wynagrodzenia (oprócz diet i zwrotu kosztów); może orzekać grzywny do 5000 funtów i kary pozbawienia wolności na okres do 12 miesięcy. W Szwajcarii instytucja sędziego pokoju funkcjonuje w kilku kantonach. Kompetencje szwajcarskich sędziów pokoju różnią się z zależności od kantonu.

5. Instytucja ławnika w Polsce.

Współczesna rola ławnika w Polsce jest zmarginalizowana do biernego uczestnika wymiarze sprawiedliwości. Ławnik nie może: być przewodniczącym składu orzekającego (sędzia delegowany może być – pod pewnymi warunkami – np. przewodniczącym w składzie ławniczym), otwierać ani zamykać posiedzenie sądowe,

zadawać pytania uczestnikom postępowania sądowego, zdyscyplinować sędziego zawodowego naruszającego etykę zawodu, np. bulwersujący przykład sędziego zawodowego, który inwalidzie kazał czołgać się do mównicy. Większości ławników są to emeryci albo renciści dorabiając sobie w ten sposób do emerytury lub renty bądź wypełniając sobie lukę wolnego czasu. Wkład tego konkretnego czynnika społecznego w wymiarze sprawiedliwości jest na kompromitującym niskim poziomie intelektualnym, co jest z perfidnie wykorzystywane przez zawodowych sędziów. Znane są nierzadkie przypadki drzemiących ławników w czasie posiedzeń sądowych i ect. Obecna funkcja ławnika została okrojona do „quasi – sędziego”, fałszywej iluzji udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Społeczna kontrola nad wymiarem sprawiedliwości jest incydentalna, stosująca się tylko do, np.: skarg na działalność sądów bądź sędziów (prowizoryczna), nagłośnienie danej sprawy w mass mediach (nastawiona na zysk, a nie realnie rozwiązanie konkretnej sprawy), interpelacje i zapytania posłów i senatorów (etatowa, długotrwała) i ect. Czas trwale urealnić udział czynnika społecznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości na wzór innych krajów, tj. wprowadzając ławę przysięgłych.

6. Wdrożenie sędziego pokoju do ustroju sądów powszechnych i do Sądu Najwyższego oraz zmiana instytucji ławnika na ławę przysięgłych w prawie polskim.

6.1. Sędzia pokoju.

Czas wprowadzić instytucje sędziego pokoju na wzór dawnych sądów pokoju w Polsce XX – wieku. Sędzią pokoju jest to sędzia posiadający wykształcenie prawnicze z tytułem magistrem prawa mający miejsce zamieszkania w gminie, której będzie kandydował. Sędzią pokoju nie może być sędzia zawodowy, asesor sądowy, aplikant sądowy, referendarz sądowy, kurator sądowy, ławnicy, biegli sądowi, sędziowie w stanie spoczynku oraz administracyjni pracownicy sądu; adwokat, aplikant adwokacki oraz administracyjni pracownicy kancelarii adwokackiej; radca prawnym, aplikant radcowski oraz administracyjni pracownicy kancelarii radcowskiej; komornik, asesor komorniczy, aplikant komorniczy oraz administracyjni pracownicy kancelarii komorniczej; prokurator, asesor prokuratorski, aplikant prokuratorski, prokurator w stanie spoczynku oraz administracyjni pracownicy urzędu prokuratorskiego; notariusz, aplikant notarialny oraz administracyjni pracownicy kancelarii notarialnej; Prezes NIK i wiceprezesi NIK oraz administracyjni pracownicy Urzędu NIK; Prezes UOKIK i wiceprezesi UOKIK oraz administracyjni pracownicy UOKIK; sędziowie Trybunału Konstytucyjnego oraz administracyjni pracownicy urzędu TK; sędziowie Trybunału Stanu oraz administracyjni pracownicy urzędu TS; Rzecznik Praw człowieka i Obywatela i zastępcy rzecznika oraz administracyjni pracownicy urzędu rzecznika; Rzecznik Praw Dziecka i zastępcy rzecznika oraz administracyjni pracownicy urzędu rzecznika; posłowie i senatorowie oraz administracyjni pracownicy sejmu i senatu, Prezes Rady Ministrów, ministrowie i wiceministrowie oraz administracyjni pracownicy urzędu PRM i urzędów ministerialnych; Prezydent RP oraz ministrowie i wiceministrowie Prezydenta RP oraz administracyjni pracownicy urzędu Prezydenta RP; radni, wójt, burmistrz, Prezydent Miasta, Marszałek Sejmiku, Wojewoda, Starosta oraz administracyjni pracownicy tychże urzędów; funkcjonariusze publiczni i urzędnicy wszystkich formacji i szczebli; duchowni; doktor prawa, doktor habilitowany prawa i doktor habilitowany z tytułem naukowym profesora prawa zatrudnienia na stanowisku dydaktycznym, naukowo-dydaktycznym lub naukowym; osoby należący do partii politycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, fundacji oraz osoby należących do inne zrzeszenia, które nie da się pogodzić z niezawisłością i bezstronnością lub przynieść ujmę godności urzędu sędziego pokoju. Sędzią pokoju może być osoba, która ukończył 40 lat, a nie

skończyła 70 lat i posiada: obywatelstwo polskie i pełną zdolność do czynności prawnych oraz korzysta z pełnych praw publicznych, że nie został skazany za prawomocnym wyrokiem sądu za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe, że nie jest prowadzone przeciwko niemu postępowanie karne lub postępowanie karnoskarbowe. Sędzia pokoju jest wybierany na 5 – letnią kadencję możliwością ponownego wyboru. Sędzia pokoju jest sędzią najniższego stopnia, któremu podlega sądy najniższej instancji, tzw. Sąd Pokoju, orzekają zazwyczaj w drobnych sprawach cywilnych i karnych. Do spraw zakresu prawa cywilnego, gdzie wartości przedmiotu sporu nie przekracza 50.000 PLN oraz w postępowaniu nieprocesowym sprawy zakresu, np.: o uznanie spadku, o podział spadku, o zabezpieczenie roszczenia bez względu na wartość przedmiotu sporu, sprawy zakresu egzekucji oraz inne sprawy zakresu prawa cywilnego. Do tych spraw nie należą sprawy zakresu: prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, prawa rodzinnego i opiekuńczego. Do spraw zakresu prawa karnego, gdzie ustawodawca za dany czyn niedozwolony przewidział karę nieprzekraczającą 2 – lata pozbawienia wolności, np.: sprawy o wykroczenia (Kodeks Wykroczeń), kodeks pracy, ustawa o ochronie danych osobowych, ustawa o ruchu drogowym – potocznie zwanym – Kodeksem drogowym oraz inne ustawy z przepisami karnymi. Sąd Pokoju składa się z wydziału: pojednawczego, cywilnego i karnego. Gmina organizuje budynek, pomieszczenia, wyposaża odpowiednie przedmioty do realizowania pracy Sądu Pokoju i urzędu sędziego pokoju, deleguje do ochrony budynku oraz sędziego – strażników gminnych oraz inne sprawy organizacyjne pomocne w funkcjonowaniu Sądu Pokoju oraz sędziego pokoju. Zadania te są zadaniami zleconymi Gminie przez właściwego ministra do spraw organizacji sądów powszechnych. Sędzia pokoju zatrudnia i zwalnia urzędników potrzebnych do funkcjonowania Sądu Pokoju. Do sędziego pokoju stosuje się te same zasady, co do każdego innego sędziego zawodowego. Wynagrodzenie sędziego pokoju jest takie same jak sędziego rejonowego.

6.1. Zmiana instytucji ławnika na ławę przysięgłych w prawie polskim.

Wyższosc ławy przysięgłych nad instytucją „ławnika” nie jest do przecenienia, ponieważ po pierwsze, co do zasady, skład ławy przysięgłych nie może się powtórzyć. Tym samym, zamiast tych samych ławników wybieranych na kilkuletnie kadencje, polskie sądy doświadczałyby ciągłej wymiany elementu społecznego; po drugie ława przysięgłych jest dużo bardziej odporna na naciski ze strony sędziów zawodowych. Z racji tego, że Ci sami członkowie ławy przysięgłych nie pojawiają się przed sądem w żadnym innym procesie, nie muszą oni dbać o swoje przyszłe interesy czy stosunki ze środowiskiem sędziowskim; po trzecie, z racji swojej roli, ława przysięgłych nie może spychać obowiązku podejmowania decyzji na sędziów zawodowych, jak to się ma w przypadku większości ławników, bo ława przysięgłych w procesie karnym lub cywilnym na podstawie stanu faktycznego orzeka o winie lub braku jej albo na odpowiedzi twierdzącej lub przeczącej. Ponadto wprowadzenie ławy przysięgłych miałooby znaczący wpływ na ostateczną długość rozpraw karnych i cywilnych. Po pierwsze, tradycyjnie, od wyroku uniewinniającego wydanego przez ławę przysięgłych nie przysługuje apelacja. Tym samym cały proces karny kończy się na sądzie pierwszej instancji (dotyczy też procesu cywilnego). Po drugie ława przysięgłych może operować jedynie w trybie ‘trial’ polegającym na przeprowadzeniu procesu w kilka dni następujących po sobie. Tym samym całe postępowanie, od chwili oficjalnego rozpoczęcia, nie może trwać miesiącami lub nawet latami, jak to się zdarza obecnie. Warto również zauważyć, że w polskim systemie administracyjno-prawnym nie ma strukturalnych przeszkód, które uniemożliwiłyby zastąpienie ławników ławą przysięgłych. Obecna Konstytucja nie określa formy społecznego udziału w sprawowaniu władzy sędziowskiej. Tym samym wystarczyłoby

znieść instytucję ławników i pozostawić sądy w rozprawach karnych lub cywilnych pod przewodnictwem jednego sędziego zawodowego. To on decydowałby o kwalifikacji prawej czynu i ewentualnym wymiarze kary bądź o wysokości odszkodowania za wyrządzoną szkodę lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Oprócz tego należałoby wprowadzić ławę przysięgłych składającą się z 12 członków.

Ci byliby wybierani losowo z rejestru meldunkowego i decydowałiby o stanie faktycznym, wydając wyrok 'winny' lub 'niewinny' bądź odpowiedzi twierdzącej lub przeczącej dotyczącej wysokości odszkodowania lub zadośćuczynienia za doznana krzywdę, zgodnie z instrukcją co do stanu prawnego otrzymaną od sędziego. Rozwiązania z zakresu prawa pracy i rekompensaty za czas spędzony w sądzie, które istnieją dzisiaj, można by bezpośrednio zastosować do członków ław przysięgłych.

Istotny jest fakt, że instytucja ławy przysięgłych w Polsce nie byłaby całkowitą nowością. Zarówno Konstytucja Marcowa z 1921 roku, jak i kodeks postępowania karnego z 1928 (Art.83: „Do orzekania o zbrodniach, zagrożonych cięższymi karami, i o przestępstwach politycznych będą powołane sądy przysięgłych. Czynnicy, podlegające sądom przysięgłych, organizację tych sądów i tok postępowania — określią szczegółowe ustawy.”), wprowadzały tzw. „sądy przysięgłych”. Zostały one ostatecznie zastąpione przez ławników dopiero przez rząd PRL, czerpiący inspirację z rozwiązań praktykowanych w Związku Radzieckim.

7. Konkluzja

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 182 wraz ustawą – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz innych ustawach pozwalają dokonania zmian dotyczącej społecznego czynnika w sprawowaniu wymiarze sprawiedliwości i zastąpienia iluzorycznej instytucji „ławnika” na ławę przysięgłych z wyżej wymienionych powodów oraz wprowadzenia instytucji sądów pokoju. Tym bardziej, że proces legislacyjny jest nieskomplikowany i do przeprowadzenia w krótkim czasie legislacyjnym. Biorąc pod uwagę obecne problemy polskiego sądownictwa, warto rozważyć ponowne wprowadzenie instytucji ławy przysięgłych oraz sądów pokoju.

Rozwiązałyby to, przynajmniej znacznej części, problemy przeciągających się procesów oraz upolitycznienia sądów, a także udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości byłby urealniony. Z tych i innych powodów zmiana instytucji ławnika na ławę przysięgłych oraz wprowadzenia sądów pokoju powinna dokonać się w jak najkrótszym terminie, tego życzę sobie i polskiemu społeczeństwu.

Z poważaniem